

SODA NOTEIKŠANA PAR NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU KOPĪBU

*Mg. iur. Ainārs Persidskis,
Biznesa augstskolas „Turība”
studiju programmas „Juridiskā zinātne” doktorants, Latvija*

Ievads

Šī raksta aktualitāte ir saistīta ar tiesu praksē vērojamiem gadījumiem, kad viena persona ir izdarījusi vairākus noziedzīgus nodarījumus, proti, konstatēta noziedzīgu nodarījumu reālā kopība un galīgais sods par šādiem nodarījumiem bieži vien tiek noteikts, iekļaujot vieglāko sodu smagākajā. Līdz ar to rodas soda noteikšanas problēma, kuru izraisa Krimināllikumā paredzētā iespēja kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu kopības gadījumos, galīgo sodu noteikt, ietverot vieglāko sodu smagākajā. Ar šādu regulējumu bieži vien netiek sasniegts Krimināllikumā noteiktais soda mērķis – sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Tiesu praksē ir gadījumi, kad vainīgajai personai tiesa piespriež faktiski izciest sodu tikai par vienu no vairākiem reālā kopībā izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, bet par pārējiem nodarījumiem soda izpilde reāli nenotiek un tas kļūst par formālu sodu. Raksta mērķis ir identificēt problēmas, kas saistītas ar soda noteikšanu par reālā kopībā izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, un piedāvāt konstatēto problēmu iespējamus risinājumus. Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, ir nepieciešams izpildīt sekojošus uzdevumus: 1) izpētīt soda mērķa tiesisko regulējumu un izdarīt secinājumus, uz kuru pamata izstrādāt priekšlikumus likuma normu uzlabošanai; 2) analizēt soda un tā mērķa teorētisko bāzi, šīs analīzes pamatā izmantot Latvijas un ārvalstu literatūru; 3) izpētīt sodu piemērošanas praksi noziedzīgu nodarījumu reālās kopības gadījumos, izmantojot tiesu spriedumus un tiesu prakses apkopojumus. Rakstā ir pielietota salīdzinošā, analītiskā, loģiskā, induktīvā un deduktīvā pētniecības metode.

Soda noteikšana par kopībā izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem

Atbilstoši kriminālatbildības pamatam, ir jānorāda, ka pie kriminālatbildības saucama

un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarījusi Krimināllikumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes¹. Savukārt Krimināllikumā paredzētais sods par izdarītu noziedzīgu nodarījumu ir piespiedu līdzeklis, ko personai, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, Krimināllikuma ietvaros valsts vārdā piespriež tiesa vai likumā paredzētajos gadījumos nosaka prokurors, sastādot priekšrakstu par sodu².

Var atrast virkni situāciju un noteikumu par soda noteikšanu un piemērošanu, bet galvenais ir tas, ka visas pretrunas koncentrējas apstākļi, ka sods ir netaisnīgs. Netaisnīgums izpaužas pret visiem iesaistītajiem – pret apsūdzēto, pret cietušo un pret sabiedrību kopumā³. Apsūdzētajam piespriests sods var likties taisnīgs, turpretim cietušajam un sabiedrībai netaisnīgs, vai pretēji, kad cietušais un sabiedrība uzskata apsūdzētajam piespriesto sodu par taisnīgu, bet pats apsūdzētais sodu uzskata par netaisnīgu.

Sods ir likumā noteikts atbildības mērs, kuru galu galā precizē sirdsapziņa. Personas sodu uztver dažādi, individuāli un atbilstoši savai atbildības sajūtai. Jo lielākas šīs jūtas, jo lielāki ir pārdzīvojumi par sodu, un otrādi. Sods ir cieši saistīts ar morāli. Tas vienmēr iekļaujas pastāvošās morāles principos un vienlaikus ietekmē un veido tos⁴.

Tieši saistībā ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanu rodas jautājums par sodu, par tā veidu un apmēru⁵. Pareizai soda noteikšanai ir liela praktiska nozīme efektīvā cīņā ar noziedzību. Tas, cik likumīgs, taisnīgs un pamatots ir personai noteiktais sods par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, bieži nosaka to vai izdosies sasniegt Krimināllikumā noteikto soda mērķi⁶.

Ikvienā konkrētā gadījumā ir svarīgi izvēlēties un piemērot pārkāpējam tādu sodu, kas ir samērīgs un maksimāli atbilst cietušā, sabiedrības un arī pārkāpēja interesēm. Visu iesaistīto pušu

interesu ievērošana ir svarīgs priekšnosacījums efektīvai kriminālsodu politikai. Kriminālsods nav valsts atbilde par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, bet tiesiskais instruments, kas var mazināt ar noziedzīgo nodarījumu radītās sāpes un ciešanas, kā arī atturēt personas no pārkāpumu izdarīšanas⁷.

Galvenais soda uzdevums nav iebiedēt, bet izlabot un pāraudzināt. Tikai saistībā ar šiem nosacījumiem visefektīvāk var sasniegt soda mērķi. Savukārt, runājot par soda efektivitāti, jāatzīmē, ka noziedzība ir sociālo iemeslu sekas, tāpēc pasākumiem, kas saistīti ar atturēšanu no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas ir jābūt saistītiem ar atbrīvošanos no noziedzības determinantiem⁸ (noteicošais faktors, no kā kaut kas ir atkarīgs)⁹.

Katras personas ieguldījums savā dzīvē ir viens no galvenajiem nosacījumiem cilvēka spējai izdzīvot. Lai cilvēks varētu uzturēt veselīgu dzīvesveidu, pilnvērtīgi strādāt, iegūt zināšanas, augt garīgi, cilvēkam ir jāiegulda savā dzīvē, kas ļauj viņam nodrošināt sevi ar sociāliem, ekonomiskiem, politiskiem, garīgiem un citiem resursiem. Bez augstāk uzskaitītajiem faktoriem jebkuras valsts reformas (politiskās, ekonomiskās vai sociālās) ir lemtas neveiksmēm¹⁰. Šiem faktoriem nepārprotami ir nozīme, tomēr tie neizslēdz arī valsts līdzatbildību par jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanu¹¹.

Mūsdienu sabiedrības attīstības līmenī kriminālsods ir kļuvis par nepieciešamību un vienlaikus par pietiekami asu valsts reaģēšanas līdzekli uz izdarīto noziedzīgo nodarījumu, tāpēc soda piemērošanai ir jābūt precīzi reglamentētai tiesībās un zinātniski pamatotai, lai vainīgās personas saņemtu pelnītu sodu, lai tiktu ievērotas taisnīguma prasības un lai pasākumi krimināltiesību jomā tiktu izmantoti tiktāl, ciktāl tie nepieciešami, lai sasniegtu nospraustos soda mērķus un uzdevumus¹².

Atbilstoši Krimināllikuma 35. pantam soda mērķis ir:

- 1) aizsargāt sabiedrības drošību;
- 2) atjaunot taisnīgumu;
- 3) sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu;
- 4) resocializēt sodīto personu;
- 5) panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.

Kriminālsodu politikas mērķis ir nodrošināt efektīvu valsts reakciju uz noziedzīgiem nodarījumiem, nodrošināt atbilstību starp valsts vārdā piemērojamo represiju un valsts un indivīdu interesēm, sekmēt personu tiesisku uzvedību un noziedzīgu nodarījumu novēršanu¹³. Piespiežot un izpildot kriminālsodu, valsts deklarē vēlmi ne vien sodīt vainīgo par izdarīto, bet arī novērst jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu¹⁴.

Krimināltiesību teorijā nepārstāj debatēt par sodu mērķiem¹⁵. Par sodu institūtu, sodu mērķu īstenošanu un sodu politiku ir polemizējuši gan Latvijas, gan ārvalstu tiesību zinātnieki. Kā pamatoti norādījis profesors P. Mincs: „*Sods ir viena no agrākām sociālās dzīves parādībām, un šā institūta evolūcija uzskatāma par vienu no spēcīgākajiem faktoriem tiesību attīstībā*”¹⁶.

Par sodu politikas jautājumiem Latvijā tiek polemizēts itin bieži, tā, piemēram, profesore, Dr. iur. V. Liholaja un Saeimas deputāts, Dr. iur. A. Judins ir polemizējuši par sodu taisnīgumu un samērīgumu, par to, ka atsevišķos gadījumos netiek nodrošināta taisnīga sodu politika¹⁷.

Krimināllikumā noteikts, ka personai, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, kā pamatsodu var piespriest brīvības atņemšanu, piespiedu darbu vai naudas sodu¹⁸. Personai, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, ir jāpiemēro tāds soda veids un mērs, lai tas pēc iespējas mazāk radītu negatīvas sekas apsūdzētajam, bet pilnībā vai pēc iespējas pilnīgāk aptvertu sodu mērķus. Kriminālpārkāpumu un mazāk smagu noziegumu gadījumos ir jāpiemēro piespiedu darbs vai naudas sods, ja ar šiem soda veidiem ir sasniedzams soda mērķis¹⁹.

Salīdzinot statistikas ziņas par piespiesto sodu veidiem, var izdarīt secinājumu, ka visbiežāk par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu tiek piespiesta brīvības atņemšana (2815 personām), kam seko piespiedu darbs (1729 personām), savukārt naudas sods tiek piespriests reti (46 personām)²⁰. Ar brīvības atņemšanu saistīts sods bieži vien rada neatgriezeniskas pārmaiņas cilvēka personībā, kas savukārt negatīvi ietekmē ne tikai tuviniekus, bet visu sabiedrību kopumā²¹, tāpēc šādos gadījumos vieglākā soda ietveršana smagākajā sasniedz soda mērķi, savukārt vieglākā soda ietveršana smagākajā naudas soda piespriešanas gadījumos nav aktuāla, jo šāds soda veids tiek piespriests reti, kā arī autoram neizdevās atrast tiesu prakses

gadījumā, kad mazākais naudas sods tiktu ietverts lielākajā, tādējādi, aktuālākais soda veids ir piespiedu darbs, kurš ir aplūkots šajā rakstā.

Piespiedu darbs (...) ir piespiedu iesaistīšana sabiedrībai nepieciešamajos darbos, ko notiesātais vai persona (...) izcieš, veicot dzīvesvietas apvidū piespiedu darba izpildes institūcijas noteiktos darbus no pamatdarba vai mācībām brīvajā laikā un bez atlīdzības²². Tādējādi atlīdzinot sabiedrībai nodarīto kaitējumu un ļaujot ietaupīt valsts un pašvaldību finanšu līdzekļus²³.

Piespiedu darbs, salīdzinot to ar brīvības atņemšanas sodu, apsūdzētajam rada mazāk negatīvas sekas un pēc iespējas pilnīgāk aptver soda mērķi kriminālpārkāpumu un mazāk smagu noziegumu gadījumos. Tomēr tiesu praksē ir sastopami gadījumi, kad vainīgais izdara divus un vairāk noziedzīgus nodarījumus, bet galīgais sods tiek noteikts, vieglāko piespiedu darba sodu ietverot smagākajā piespiedu darba sodā, tādējādi persona būtībā tiek atbrīvota no vieglākā piespiedu darba. Tas nav pareizi un ir pretrunā ar soda mērķi.

Pēc autora domām, tas pat var veicināt noziedzību, ja, piemēram, persona zina, ka par vairākām maza apmēra zādībām piespiedu darbs nebūs jāizcieš pilnībā, jo vieglākais sods par kādu no nodarījumiem tiks pilnībā ietverts smagākajā sodā. Protams, tas nav saskatāms katrā tiesas spriedumā, bet šādi tiesu prakses gadījumi tomēr pastāv. Tāpēc ir jāizvērtē vai šāda tiesu prakse ir taisnīga un sasniedz soda mērķi.

Piemēram, A.A., atrodoties veikalā slepeni nozaga pudeli degvīna 7,81 eiro vērtībā (zādzība Nr.1.), tādējādi, A.A. izdarīja noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts Krimināllikuma 180. panta pirmajā daļā. Bez tam, tajā pašā dienā A.A., alkohola reibuma stāvoklī, atrodoties veikalā slepeni nozaga pudeli degvīna 7,81 eiro vērtībā (zādzība Nr.2.), tādējādi A.A. izdarīja noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts Krimināllikuma 180. panta pirmajā daļā. Atbildību mīkstinoši apstākļi nav konstatēti. Atbildību pastiprinošs apstāklis, ka noziedzīgs nodarījums izdarīts alkohola ietekmē. Agrāk nav tiesāts, algotu darbu nestrādā, un nepilngadīgo bērnu A.A. apgādībā nav.

Tiesa nosprieda A.A. atzīt par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 180. panta pirmajā daļā (zādzība Nr.1.) un sodīt ar piespiedu darbu

uz 80 stundām. Kā arī A.A. atzīt par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 180. panta pirmajā daļā (zādzība Nr.2.) un sodīt ar piespiedu darbu uz 100 stundām. Saskaņā ar Krimināllikuma 50. panta pirmo daļu, pēc noziedzīgu nodarījumu kopības, tiesa A.A. galīgo sodu noteica piespiedu darbu uz 100 stundām, respektīvi, ietverot vieglāko sodu smagākajā²⁴. Šajā gadījumā tiesa varēja pilnīgi vai daļēji saskaitīt sodus. Piespriestais sods nav taisnīgs un nesasniedz soda mērķi. Analogā situācijā, ja A.A. būtu izdarījis vienu zādzību, par kuru notiesāts ar 80 piespiedu darba stundām, izcietis sodu, pēc kā sodamība būtu dzēsta, izdarītu atkārtotu zādzību, par kuru notiesāts ar 100 piespiedu darba stundām, izciestu sodu, tad kopumā par diviem atsevišķiem noziedzīgiem nodarījumiem, A.A. būtu izcietis 180 piespiedu darba stundas. Savukārt, par kopībā izdarītiem diviem noziedzīgiem nodarījumiem ir izcietis tikai 100 piespiedu darba stundas. Tādējādi nav sasniegts arī soda mērķis – sodīt vainīgo personu par katru izdarīto noziedzīgu nodarījumu.

Noziedzīgu nodarījumu kopību veido vienas personas izdarīts viens nodarījums vai vairāki nodarījumi, kas atbilst divu vai vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, ja šī persona nav notiesāta ne par vienu no šiem noziedzīgajiem nodarījumiem un nav arī iestājies kriminālatbildības noilgums. Noziedzīgu nodarījumu reālā kopība ir viens no diviem noziedzīgu nodarījumu kopības veidiem. Noziedzīgu nodarījumu reālo kopību veido personas izdarīti divi vai vairāki savstarpēji nesaistīti nodarījumi, kas atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm²⁵.

Pēc Krimināllikuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2013. gada 1. aprīlī, visi noziedzīgi nodarījumi, kuri ir izdarīti atkārtoti (noziedzīgu nodarījumu atkārtotība), tiek uzskatīti par izdarītiem reālā kopībā.

Kopības institūta nepieciešamība Krimināllikumā ir pamatojama ar:

- 1) likumības principu, kad vainīgais atbild par katru izdarīto noziedzīgo nodarījumu;
- 2) sociālā taisnīguma nodrošināšanu, kad par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem vainīgajai personai ir jāsaņem bargāks sods nekā personai, kura izdarījusi vienu noziedzīgu nodarījumu;
- 3) mērķi samazināt profesionālo noziedzību²⁶.

Noziedzīgu nodarījumu reālās kopības gadījumos, ietverot vieglāko sodu smagākajā, it kā tiek ignorēts tas noziedzīgais nodarījums, par kuru noteikts vieglākais sods²⁷.

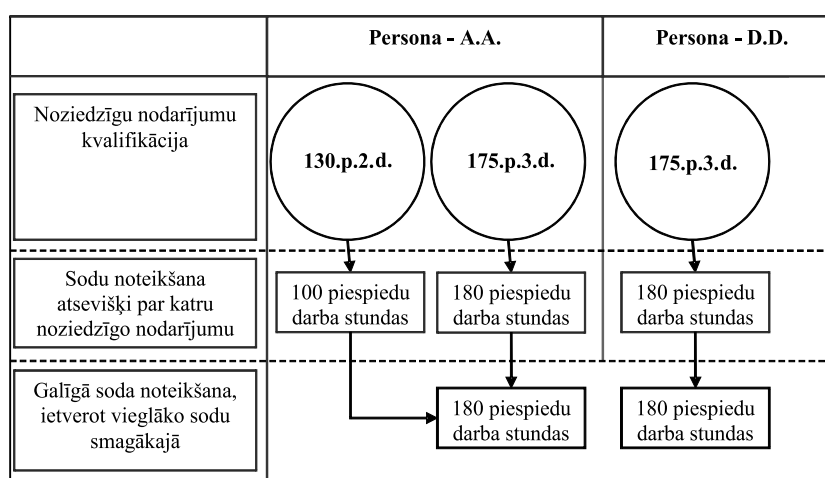
Profesors U. Krastiņš norāda, ka vairākus noziedzīgus nodarījumus izdarījusi persona ir negatīvāk vērtējama, jo viņas apziņā jau ir iesakņojies uzskats, ka sabiedrībā var dzīvot, savas personiskās egoistiskās tieksmes izvirzot augstāk par citu cilvēku tiesībām un interesēm²⁸. Persona, kura ir izdarījusi vairākus noziedzīgus nodarījumus, parasti nodara lielāku kaitējumu ar likumu aizsargātām interesēm, tāpēc viņas prettiesiskajai darbībai kopumā ir smagāka kaitīguma pakāpe²⁹.

Tāpat profesors V. Malkovs norāda, ka persona, kura ir izdarījusi vairākus noziedzīgus nodarījumus, parasti nodara lielāku morālu, fizisku vai materiālu kaitējumu sabiedrībai un indivīdam, kā arī ar savām darbībām parāda noraidošu attieksmi pret valsts, sabiedrības un indivīda interesēm³⁰. Profesors A. Nikiforovs secina, ka vairāku noziedzīgu nodarījumu rezultātā izdarītais kaitējums ir lielāks, nekā ar vienu noziedzīgu nodarījumu radītais kaitējums³¹.

Apkopojot iepriekš minēto, var izdarīt secinājumus, ka **personas, kura izdara vairākus noziedzīgus nodarījumus, rada lielāku morālu, fizisku un materiālu kaitējumu, izrāda savu noraidošo attieksmi pret valsts, sabiedrības un indivīda interesēm. Šo personu apziņā ir iesakņojies uzskats, ka viņu prettiesiskās darbības ir pāri par citu cilvēku likumiskajām tiesībām un interesēm, tāpēc šādas personas ir jāvērtē negatīvāk nekā personas, kuras izdara vienu noziedzīgu nodarījumu.**

Kā pamatoti norādīts Latvijas Republikas Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojumā, **gadījumos, ja persona ir izdarījusi vairākus noziedzīgus nodarījumus, tad vainīgās personas galīgajam sodam vajadzētu būt bargākam salīdzinājumā ar sodu, ko**

piespriež vainīgajai personai, kura izdarījusi vienu noziedzīgu nodarījumu. Arī sodu noteikšanas vadlīnijās ir teikts, ka, nosakot sodu vainīgajai personai par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, vispārējos gadījumos vajadzētu piemērot piespriepto sodu daļēju saskaitīšanu. Savukārt galīgā soda noteikšana, ietverot vieglāko sodu smagākajā, kā arī pilnīgi saskaitot piesprieptos sodus, var tikt piemērota īpašos gadījumos. Tāpat ir norādīts, ka, lemjot par galīgā soda noteikšanu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, vispārējos gadījumos vieglākā soda ietveršanu smagākajā nevajadzētu piemērot, ja sodu nosaka par noziedzīgu nodarījumu reālo kopību, ko veido smagi vai sevišķi smagi noziegumi³².

att. Soda noteikšana par reālā kopībā izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, salīdzinot to ar soda noteikšanu par atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu.

Augstāk izveidotajā attēlā piedāvāts vizuāli aplūkot soda noteikšanu par reālā kopībā izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, salīdzinot to ar soda noteikšanu par atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu. Piemērā ir izmantots tiesas spriedums, kur D.D. un A.A. personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās izdarīja svešas kustamas mantas zādzību, iekļuva telpā un nozaga I.I. piederošu mantu Ls 580 vērtība. Turklāt A.A. vēlāk, personu grupā ar citu personu, tīši nodarīja vieglus miesas bojājumus personai K.K.

Tiesa nosprieda D.D. sodīt saskaņā ar Krimināllikuma 175. panta trešo daļu ar piespiedu darbu uz 180 stundām. Savukārt A.A. sodīt saskaņā ar Krimināllikuma 175. panta trešo daļu ar piespiedu darbu uz 180 stundām

un saskaņā ar 130. panta otro daļu ar piespiedu darbu uz 100 stundām. Un A.A. galīgais sods noteikts, ietverot vieglāko sodu smagākajā, nosakot piespiedu darbu uz 180 stundām³³.

Kā redzams attēlā, tad tiesa, nosakot sodu atsevišķi par katru noziedzīgo nodarījumu, ir piespriedusi A.A. sodu 100 piespiedu darba stundas par Krimināllikuma 130. panta otrajā daļā izdarīto noziedzīgo nodarījumu, savukārt par Krimināllikuma 175. panta trešajā daļā izdarīto noziedzīgo nodarījumu, kuru personas A.A. un D.D. izdarīja grupā, katram piespriedas 180 piespiedu darba stundas. Pie galīgās soda noteikšanas A.A. vieglākais sods 100 piespiedu darba stundas ietvertas smagākajā sodā, proti, 180 piespiedu darba stundās, tādējādi, tiesa faktiski nav sodījusi A.A. par to, ka A.A. ir tīši nodarījis vieglus miesas bojājumus personai K.K. Personai A.A. piespriedtais galīgais sods par izdarītiem vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem ir identisks sodam, kurš tika piesprieds D.D. par vienu noziedzīgu nodarījumu, kuru kopīgi izdarīja ar A.A.

Pēc autora domām attēlā aplūkots salīdzinājums rosina pārdomas, par to, vai ir taisnīgi, ka D.D. par izdarītu vienu noziedzīgu nodarījumu ir piesprieds tāds pats soda apmērs, kāds ir reāli piesprieds A.A. par diviem noziedzīgiem nodarījumiem, proti, tīšu vieglu miesas bojājumu nodarīšanu un par personu grupā ar D.D. izdarītu zādzību ar iekļūšanu.

Krimināllikuma 50. pantā ir regulēta soda noteikšana personām, kuras ir izdarījušas vairākus noziedzīgus nodarījumus, proti, ja persona ir izdarījusi vairākus patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus, tiesa, taisot spriedumu (...) nosaka sodu atsevišķi par katru noziedzīgo nodarījumu. Šādā gadījumā galīgais sods nosakāms pēc noziedzīgu nodarījumu kopības, ietverot vieglāko sodu smagākajā vai arī pilnīgi vai daļēji saskaitot piespriedtos sodus³⁴.

Savukārt šā panta otrajā daļā ir noteikts, ja visi noziedzīgie nodarījumi, kas veido noziedzīgu nodarījumu kopību, ir kriminālpārkāpumi vai mazāk smagi noziegumi, galīgais sods nosakāms, ietverot vieglāko sodu smagākajā vai arī pilnīgi vai daļēji saskaitot piespriedtos sodus. Šādā gadījumā kopējais soda apmērs vai laiks drīkst pārsniegt maksimālo soda apmēru vai laiku, kāds paredzēts par smagāko

no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, bet ne vairāk kā par pusi no maksimālā soda apmēra vai laika, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem (...)³⁵.

Šāds Krimināllikuma 50. panta pirmās un otrās daļas regulējums nesasniedz sodu mērķus. Regulējums, kas mīkstina atbildību par izdarītiem vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, neatjauno taisnīgumu un nesoda vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, jo vainīgā persona saņem tikai formālu sodu par katru izdarīto noziedzīgo nodarījumu, bet reālu sodu saņem tikai par vienu no visiem noziedzīgajiem nodarījumiem, respektīvi, par to noziedzīgu nodarījumu, kuram ir noteikts vislielākais piespiedu darba stundu skaits.

Tāpat ir apšaubāms, vai var panākt, lai personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, jo kā var atturēt personu no divu vai vairāku noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, ja reāls piespiedu darba sods tiek noteikts tikai par vienu no visiem izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

Lai novērstu šo trūkumu, ir nepieciešams papildināt Krimināllikuma 50. panta otro daļu ar sekojošu teikumu: „**Vieglākā soda ietveršana smagākajā un daļēja sodu saskaitīšana nav piemērojama, ja tiesa piespriež soda veidu – piespiedu darbs**” un izteikt šī panta daļu sekojošā redakcijā:

Ja visi noziedzīgie nodarījumi, kas veido noziedzīgu nodarījumu kopību, ir kriminālpārkāpumi vai mazāk smagi noziegumi, galīgais sods nosakāms, ietverot vieglāko sodu smagākajā, vai arī pilnīgi vai daļēji saskaitot piespriedtos sodus. Šādā gadījumā kopējais soda apmērs vai laiks drīkst pārsniegt maksimālo soda apmēru vai laiku, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. **Vieglākā soda ietveršana smagākajā un daļēja sodu saskaitīšana nav piemērojama, ja tiesa piespriež soda veidu – piespiedu darbs.** Prokurors, priekšrakstā par sodu, kopējo soda apmēru vai laiku nedrīkst noteikt lielāku par maksimālo soda apmēru vai laiku, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

Secinājumi

Sods ir atbildības mērs, kas likumā noteikts personai par viņas izdarītu vienu vai viņas izdarītiem vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem;

Kriminālsodu politikas mērķis ir nodrošināt efektīvu valsts reakciju uz noziedzīgiem nodarījumiem;

Piespiedu darbs, salīdzinot to ar brīvības atņemšanas sodu, rada mazāk negatīvas sekas un pēc iespējas pilnīgāk aptver soda mērķi kriminālpārkāpumos un mazāk smagos noziegumos;

Kriminālpārkāpumu un mazāk smagu noziegumu gadījumos ar piespiedu darbu iespējams atjaunot taisnīgumu un atlīdzināt sabiedrībai nodarīto kaitējumu, ļaujot ietaupīt valsts un pašvaldību finanšu līdzekļus, nodarbinot vainīgo personu sabiedrībai noderīgos darbos, ja nav konstatēts noziedzīgu nodarījumu recidīvs;

Gadījumos, ja persona ir izdarījusi vairākus noziedzīgus nodarījumus, tad galīgajam sodam vajadzētu būt bargākam salīdzinājumā ar sodu, ko piespriež personai, kura izdarījusi vienu noziedzīgu nodarījumu;

Personas, kura izdara vairākus noziedzīgus nodarījumus, rada lielāku morālo, fizisko un

materiālo kaitējumu, izrāda savu noraidošo attieksmi pret valsts, sabiedrības un indivīda interesēm. Šo personu apziņā ir iesakņojies uzskats, ka viņu prettiesiskās darbības ir pāri par citu cilvēku likumiskajām tiesībām un interesēm, tāpēc šādas personas ir jāvērtē negatīvāk nekā personas, kuras izdara vienu noziedzīgu nodarījumu.

Priekšlikumi

Ja visi noziedzīgu nodarījumu kopību veidojošie noziedzīgie nodarījumi ir kriminālpārkāpumi vai mazāk smagi noziegumi, tad galīgo sodu, ja soda veids ir piespiedu darbs, ir jāpiespriež, pilnīgi saskaitot piespriestos sodus. Tikai tā ir iespējams sasniegt soda mērķi, atjaunot taisnīgumu un reāli sodīt vainīgo personu par katru izdarīto noziedzīgu nodarījumu.

Krimināllikuma 50. panta otrā daļa, kas reglamentē sodu noteikšanu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, ja visi noziedzīgie nodarījumi, kas veido noziedzīgu nodarījumu kopību, ir kriminālpārkāpumi vai mazāk smagi noziegumi, ir jāpapildina ar sekojošu teikumu: **„Vieglākā soda ietveršana smagākajā un daļēja sodu saskaitīšana nav piemērojama, ja tiesa piespriež soda veidu – piespiedu darbs”.**

Atsauces

- ¹ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998, Nr.199/200(1260/1261). Pēdējie grozījumi 19.02.2015. 1. pants.
- ² Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998.. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998, Nr.199/200(1260/1261). Pēdējie grozījumi 19.02.2015. 35.panta 1.daļa.
- ³ Саломатин С.В. Нравственная асимметрия преступления и наказания. Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Философия. Социология. Выпуск № 9 (180) / том 28 / 2014, с. 200.
- ⁴ Seps Dz. Sods. Latvijas Policijas akadēmija. Krimināltiesisko zinātņu katedra. Rīga: 1995, 28. lpp.
- ⁵ Гринберг М.С. Понятие наказания в уголовном праве. Вестник Омского Университета. Серия «Право». Выпуск № 3 / 2009, с. 159.
- ⁶ Асрян П.А. К вопросу об эффективности наказаний, применяемых к несовершеннолетним. Бизнес в законе. Экономико-юридический журнал. Выпуск № 1/ 2008, с. 135.
- ⁷ Judins A. Kriminālsods nav valsts atreibība par izdarīto noziedzīgu nodarījumu. Jurista Vārds. Nr.11(762), 19.03.2013., 7. lpp.
- ⁸ Skaidrojošā vārdnīca – Tezaurs.lv. Pieejams <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=determinanti> [skatīts 21.05.2015.].
- ⁹ Гарбатович Д.А. Уголовное наказание: аспекты эффективности. Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Право. Выпуск № 4 / том 14 / 2014, с. 33 – 35.
- ¹⁰ Кулькин В.В. Быт осужденных в местах лишения свободы: понятие, содержание,

особенности. Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Выпуск № 5 / 2009, с. 58.

- 11 Judins A. Recidīva rādītāji, to noteikšanas kārtība un piemērošana Valsts probācijas dienesta un Ieslodzījumu vietu pārvaldes darbā. Rīga: Valsts probācijas dienests. 2011, 6. lpp.
- 12 Шайхутбинова А.С. Понятие общих начал назначения наказания. Ученые записки Казанского университета. Серия: Гуманитарные науки. Выпуск № 5 / том 150 / 2008, с. 229.
- 13 Ministru kabineta rīkojums Nr.6 „Par Kriminālsodu politikas koncepciju”. Pieņemts Ministru kabinetā 09.01.2009. Stājies spēkā 09.01.2009.// Latvijas Vēstnesis, 6 (3992).
- 14 Judins A. Recidīva rādītāji, to noteikšanas kārtība un piemērošana Valsts probācijas dienesta un Ieslodzījumu vietu pārvaldes darbā. Rīga: Valsts probācijas dienests. 2011, 6. lpp.
- 15 Каримов Э.Т. Из истории учений о целях наказания. Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Выпуск № 1 / 2011, с. 312.
- 16 Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2005, 48. lpp.
- 17 Liholaja V. Par sodu taisnīgumu un samērīgumu. Jurista Vārds, 11.02.2014. <http://www.juristavards.lv/doc/263758-par-bsodub-taisnigumu-un-samerigumu/> [skatīts 21.05.2015.]; Judins A. Izvairīšanās no nodokļu nomaksas: vai piespriežamie sodi ir taisnīgi un samērīgi. Jurista Vārds, 15.10.2013. <http://www.juristavards.lv/doc/260907-izvairisanas-no-nodoklu-nomaksas-vai-piespriejamie-sodi-ir-taisnigi-un-samerigi/> [skatīts 21.05.2015.].
- 18 Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998, Nr.199/200(1260/1261). Pēdējie grozījumi 19.02.2015. 36. panta 1. daļa.
- 19 Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998, Nr.199/200(1260/1261). Pēdējie grozījumi 19.02.2015. 46. panta 4. daļa.
- 20 Tiesu Informācijas Sistēma. Pārskata periods: no 01.01.2015 līdz 31.03.2015. Pieejams https://tista.gov.lv/tisreal?Form=TIS_STAT_O [skatīts 21.05.2015.].
- 21 Buls A. Cietumā ieslodzīto notiesāto psiholoģiskās korekcijas iespējas. Rēzekne: RA izdevniecība. 2002, 5.lpp.
- 22 Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998, Nr.199/200(1260/1261). Pēdējie grozījumi 19.02.2015. 40. panta 1. daļa.
- 23 Valsts probācijas dienests. Piespiedu darbs. Pieejams: <http://www.probacija.lv/page.php?id=37> [skatīts 21.05.2015.].
- 24 Latvijas Republikas Daugavpils tiesas 2014. gada 24. novembra spriedums lietā Nr.11181091914. Līdzīgi arī Latvijas Republikas Valmieras rajona tiesas 2015. gada 22. janvāra spriedums lietā Nr.11130092514.
- 25 Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998, Nr.199/200(1260/1261). Pēdējie grozījumi 19.02.2015. 26. pants.
- 26 Бобылев О.В., Бородин С.В., Босхолов С.С. и др. Уголовное право. Часть общая. Часть особенная: учеб. / Под общ. ред. проф. Л.Д. Гаухмана, проф. Л.М. Колодкина и проф. С.В. Максимова. Москва: Юриспруденция. 1999, с. 69.
- 27 Persidskis A. Noziedzīgu nodarījumu reālā kopība kā atbildību pastiprinošs apstāklis. Jurista Vārds, 29.07.2014. <http://www.juristavards.lv/doc/264912-noziedzigu-nodarijumu-reala-kopiba-ka-atbildibu-pastiprinoss-apstaklis/> [skatīts 21.05.2015.].
- 28 Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Juridiskā mācību un izglītojošā literatūra. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 185. lpp.
- 29 Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 259.lpp.
- 30 Малков В.П. С совокупность преступлений. Вопросы квалификации и назначения наказания. Редактор Р.Г. Буктанов. Казань: Издательство Казанского университета, 1974, с. 6.
- 31 Никифоров А.С. С совокупность преступлений. Всесоюзный институт по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности. Москва: Издательство Юридическая литература, 1965, с. 6.

- ³² Latvijas Republikas Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojumi krimināltiesībās. 2007./2008. Apgabaltiesu kā pirmās instances tiesas un Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas kā apelācijas instances tiesas sodu piemērošanas prakse. 157. lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas/> [skatīts 21.05.2015.].
- ³³ Latvijas Republikas Jelgavas tiesas 2014.gada 31.marta spriedums lietā Nr.11200042913
- ³⁴ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998, Nr.199/200(1260/1261). Pēdējie grozījumi 19.02.2015. 50. panta 1. daļa.
- ³⁵ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998, Nr.199/200(1260/1261). Pēdējie grozījumi 19.02.2015. 50. panta 2. daļa.

Abstract

The purpose of the article is to identify the problems related to the determination of punishment for several criminal offences, find the problems and offer possible solutions. If all criminal offences, constituting the aggregation of criminal offences are criminal violations or less serious crimes, the final punishment shall be determined, including the lesser punishment within the more serious or also completely or partially adding together the punishments imposed. With this regulation, the purpose of punishment is not achievable.

The people, who commit two or more criminal offences does more moral, physical and material damage, these people, showing a negative attitude toward the State, society and the individual's interests. These people think that they don't have to respect the rights of others, so these people must be judged negatively, than people, who do one criminal offence. The final punishment for two or more criminal offences should be more severe in comparison to the punishment that the Court ordered the guilty person, who committed a one criminal offence.

Аннотация

Цель статьи – выявить проблемы, связанные с назначением наказаний по совокупности преступлений, и предложить возможные их решения. Если все преступные деяния, которые составляют совокупность, представляют собой правонарушения или преступления небольшой тяжести, то менее суровое наказание включается в более тяжкое или полностью или частично суммируется. По мнению автора, таким регулированием не достигается цель наказаний, предусмотренных в Уголовном законе.

Лица, которые совершают два или более преступных деяния, создают больший моральный, физический и материальный ущерб, эти лица показывают своё отрицательное отношение к интересам государства, общества и индивида. В сознании этих лиц укоренился взгляд, что их противоправные действия стоят выше законных прав других людей, поэтому необходимо более негативно оценивать данных лиц, чем лиц, которые совершают одно преступное деяние. Автор приходит к выводу, что окончательное наказание для них должно быть более суровым, чем наказание виновного лица, совершившего одно преступное деяние.